

Ένζυμος άρτος και Θεία Ευχαριστία - Του Αρχιμανδρίτη Θεόφιλου Λεμοντζή, Δρος Θεολογίας

/ [Γνώμες](#)

(Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=400011>)

Σταχυολογήσαμε ορισμένες σημαντικές διαστρεβλώσεις της ορθής λατρείας από άλλες χριστιανικές ομολογίες τις οποίες και παραθέτουμε:

Πρώτα, θα αναφερθούμε σε μία από τις αιτίες του σχίσματος Ορθόδοξης και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (1054) και είναι το ερώτημα της χρήσης αζύμου ή ενζύμου άρτου στη Θεία Ευχαριστία, δηλαδή ποιο από αυτά τα δύο είδη άρτου χρησιμοποίησε ο Ιησούς Χριστός στο Μυστικό Δείπνο[1]. Δηλαδή, το ερώτημα που τίθεται είναι εάν ο Μυστικός Δείπνος ήταν ένα Ιουδαϊκό Πασχάλιο Δείπνο στο οποίο υποχρεωτικά χρησιμοποιείται άζυμος άρτος ή μήπως σηματοδοτεί το καινούριο Πάσχα; Η χρήση αζύμων στη λατρεία απαγορεύεται από τους Αποστολικούς Κανόνες[2] και για αυτό η αρχαία Εκκλησία τελούσε τη Θεία Ευχαριστία με ένζυμο άρτο. Όμως αρχαίες ιουδαιοχριστιανικές αιρέσεις του 2ου αιώνα, όπως οι Εβιωνίτες, τελούσαν την Ευχαριστία με άζυμα[3] και τον 4ο αιώνα μ.Χ. ο Απολλινάριος Λαοδικείας, παρόμοια χρησιμοποιούσε στη λατρεία

άζυμα, θεωρώντας ότι αυτά συμβολίζουν την άψυχη σάρκα του Κυρίου, διότι πίστευε ότι ο Χριστός δεν προσέλαβε λογική ψυχή κατά την ενανθρώπηση[4]. Δυστυχώς και ο ρωμαιοκαθολικισμός υιοθέτησε πολύ αργότερα αυτήν την πρακτική, από τον 9ο αιώνα και μετά[5] και πρόβαλε την άποψη ότι ο Μυστικός Δείπνος ήταν ένα πασχάλιο ιουδαϊκό δείπνο και γι' αυτό ο Κύριος χρησιμοποίησε άζυμο άρτο.

- Γράφει ο Αρχιμ. Θεόφιλος Λεμοντζής, Δρ. Θεολογίας

Η θέση αυτή βάσει της Ιουδαϊκής Παράδοσης δεν τεκμηριώνεται[6] ούτε προκύπτει από τον ευαγγελικό λόγο καθότι ο Χριστός τέλεσε τον Μυστικό Δείπνο πριν τον ιουδαϊκό πασχάλιο δείπνο που πραγματοποιούνταν στην αρχή της 15ης του μηνός Νισάν. Ο Χριστός τέλεσε τον Μυστικό Δείπνο στην αρχή της 14ης Νισάν, που εκείνη τη χρονιά συνέπιπτε με το εσπέρας της Πέμπτης καθότι οι Ιουδαίοι έχουν ως αφετηρία της ημέρας το εσπέρας. Λέγει ο ευαγγελιστής Λουκάς: «ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἁζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα»(Λουκ. 22, 7). Αυτή η ημέρα, η 14η Νισάν ονομάζεται, «πρώτη ἡμέρα τῶν ἁζύμων»(Μκ. 14,12)[7].

Εάν όμως η 14η Νισάν ονομάζεται «πρώτη ἡμέρα τῶν ἁζύμων» συνηγορεί αυτό υπέρ της άποψης ότι χρησιμοποιήθηκε άζυμος άρτος; Η απάντηση είναι αρνητική διότι αυτή η φράση σημαίνει ότι άρχιζε η ημέρα κατά τη διάρκεια της οποίας θα απαγορευόταν η βρώση ενζύμου άρτου, ημέρα που θα θυσιάζονταν και ο πασχάλιος αμνός.

Σύμφωνα με την ιουδαϊκή πρακτική, στην αρχή της πρώτης ημέρας των αζύμων, δηλαδή το εσπέρας επιτρέπεται η χρήση ενζύμου άρτου. Όταν βραδιάζει όμως ξεκινά μια ιεροτελεστία που περιλαμβάνει τη συλλογή όλων των υπολειμμάτων ενζύμου άρτου από κάθε μέρος και γωνιά του σπιτιού υπό το φως των κεριών, ιεροτελεστία που γίνεται ακόμη και σήμερα από τους Ιουδαίους. Μετά τη συλλογή και τον καθαρισμό από ένζυμο άρτο όλοι οι κάτοικοι της Ιερουσαλήμ, το επόμενο πρωινό, περίμεναν το σήμα που θα έδιναν οι ιερείς του Ναού ώστε να πάψει ο λαός να γεύεται ένζυμο άρτο και να κάψει τα απομεινάρια της ζύμης. Οι ιερείς τοποθετούσαν δύο άρτους στην κορυφή της κιονοστοιχίας του Ναού. Για όσο χρονικό διάστημα υπήρχαν οι άρτοι μπορούσε να καταναλώσει κάποιος ένζυμο άρτο. Όταν οι ιερείς απομάκρυναν τον πρώτο άρτο τότε άρχιζε η απαγόρευση του ενζύμου άρτου, και όταν απομάκρυναν και τον δεύτερο άρτο τότε ο λαός θα έπρεπε να κάψει τα απομεινάρια της ζύμης και να χρησιμοποιεί μόνο άζυμο άρτο[8]. Όταν ολοκληρωνόταν αυτή η τελετή, περίπου το μεσημέρι, άρχιζαν οι θυσίες των πασχάλιων αμνών στο Ναό, όπως λέει και ο Ευαγγελιστής Λουκάς: «ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἁζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα»(Λουκ. 22, 7).

Κατά συνέπεια, όταν ο Κύριος τέλεσε τον Μυστικό Δείπνο, το εσπέρας της Πέμπτης, ναι μεν άρχισε η πρώτη ημέρα των αζύμων αλλά δεν απαγορευόταν εκείνη τη χρονική στιγμή η χρήση ενζύμου άρτου, ενώ όταν βγήκε η καταδικαστική απόφαση το πρωί της Παρασκευής και ο Ιησούς Χριστός οδηγούνταν προς το Γολγοθά υπέρ της σωτηρίας του κόσμου τότε άρχισε η απαγόρευση του ενζύμου άρτου και η θυσία των αμνών στο Ναο[9] για το πασχάλιο δείπνο που θα λάμβανε χώρα στην αρχή της 15ης Νισάν, που εκείνο το έτος συνέπιπτε με το εσπέρας της Παρασκευής. Γι' αυτό και ο ευαγγελιστής Ιωάννης λέγει ότι οι αρχιερείς «οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα»(Ιω.18,28) και γι' αυτό επισπεύσθηκε και η ταφή του Κυρίου διότι «ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου»(Ιω.19,31) και απαγορευόταν να μείνουν τα σώματα επί του Σταυρού όπως και να γίνει και οποιαδήποτε εργασία[10].

Κατά συνέπεια, ο Ιησούς Χριστός δεν τέλεσε «Πάσχα νομικόν» πριν τη Σταυρική θυσία Του, αλλά το δικό Του, το «Πάσχα το καινόν», όπως υπογραμμίζει ο Άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης[11]. Γι' αυτό, δεν υπήρχαν άζυμα στον Μυστικό Δείπνο, αφού έλαβε χώρα πριν την τέλεση του Εβραϊκού Πάσχα, αλλά ένζυμος άρτος[12].

Υποσημειώσεις:

[1]Βλ. αναλυτικά: Σ. Κόλλια, Για το Δόγμα και τη Λατρεία, Αθήνα 2019, σελ.155-184.

[2] Αναφέρει ο Ο' Κανών: «Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, νηστεύοι μετὰ Ἰουδαίων, ἢ ἐορτάζοι μετ' αὐτῶν, ἢ δέχοιτο παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἐορτῆς ξένια, οἶον ἄζυμα ἢ τι τοιοῦτον, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω». Α. Σ. Αλιβιζάτου, Οι Ιεροί Κανόνες, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1997, σελ. 193 και Σ.Κόλλια, ο.π.,σελ.158-159.

[3] Αγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, Κατὰ Αἱρέσεων XXX, PG 41, 432B: «Μυστήρια δὲ δῆθεν τελοῦσι κατὰ μίμησιν τῶν ἀγίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν διὰ ἀζύμων, καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ μυστηρίου δι' ὕδατος μόνου».

[4] Αγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, Περὶ τῶν ἀζύμων, PG 26, 1328BC: «Διὰ τοῦτο οἱ δ' εὐαγγελισταὶ ἄρτον τέλειον λέγουσι παραδοῦναι τὸν Κύριον ἐν τοῖς ἀγίοις μυστηρίοις καὶ οὐκ ἄζυμον· ἵνα πιστώσῃται ὅτι τέλειον σῶμα ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου λέγω δὲ ἔμψυχον καὶ ἔνουν· καὶ οὐ καθάπερ ὁ αἰρετικὸς Ἀπολλινάριος ἔλεγεν, ὅτι σῶμα μόνον ἀνελάβετό ἀλλ' ἡμεῖς ἄρτον τελειούμενόν φαμεν τὸν δι' ἀλεύρου καὶ ζύμης καὶ ἄλατος συνεστηκότ' ἀ καθάπερ σώματι ὁ πνευματικὸς, (sic) καὶ νοί· σῶμα γὰρ, (sic) χωρὶς πνοῆς, νεκρόν ἐστι· καὶ τὸ ἄζυμον μόνον μὴ ἔχον

ζύμην νεκρόν ἐστι καὶ οὐ ζωτικὸς ἄρτος· ἐπειδὴ ἡ ζύμη ζῶν διδῶσι τῷ φυράματι καὶ ἔνωσιν καθάπερ τὸ πνεῦμα τῷ σώματι, καὶ τὸ ἅλας τῷ νῶ· καὶ διὰ τοῦτο τελοῦμεν τὸ μυστήριον δι' ἄρτου τελειομένου, ἵνα μὴ τῇ βλασφημίᾳ τοῦ ἀσεβοῦς Ἀπολλιναρίου περιπέσωμεν». Βλ. Σ. Κόλλια, ο.π., σελ. 156.

[5] Σ. Κόλλια, ο.π., σελ. 160. Βλ. επίσης Βλ. Φειδά, Εκκλησιαστική Ιστορία, τ. Β', Αθήνα 2002, σελ. 159.

[6] Ἀρχιμ. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, Ὁ χαρακτήρ τοῦ τελευταίου δείπνου τοῦ Κυρίου καὶ ὁ ἄρτος τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 3 καὶ Γ. Ν. Φίλια, Λειτουργική. Ἡ Θεία Εὐχαριστία (μέχρι τον 15ο αἰ.), τ. Β', ἐκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2016, σελ. 701.

[7] Ἀρχιμ. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, ο.π., σελ. 59.

[8] Ε. Πύλη, Το Πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα στο ἀρχαῖο Ἰσραήλ, Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 64.

[9] Συνοψίζοντας τις ευαγγελικές περικοπές περί των Ἀζύμων ὁ πρωτοπρεσβ. Κ. Καλλίνικος, ἐπισημαίνει: «ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς παραμονῆς τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πάσχα ἤρχιζον αἱ προετοιμασίαι πρὸς τὴν τῶν οἴκων ἀπὸ παντὸς ἐνζύμου ἐκκαθάρισιν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τίθενται ἀκόμη εἰς χρῆσιν τὰ ἄζυμα, διὰ τοῦτο ἡ ἡμέρα αὕτη, - ἡμέρα Πέμπτη τῆς ἐβδομάδος κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου-«πρώτη τῶν ἀζύμων» ἐκαλεῖτο κοινῶς παρὰ τῷ λαῷ. Ἄλλως τε οἱ συνοπτικοὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς διασαφηνίζουν. Κατὰ Λουκᾶν 22: 52 οἱ ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβύτεροι συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν ... τὴν ἑναρξιν τοῦ ἐβραϊκοῦ Πάσχα· πῶς οἱ ζηλωταὶ τοῦ νόμου εἰς ὥραν οὕτω ἱερὰν ἦσαν μακρὰν τῶν οἰκιῶν των; Κατὰ Μάρκον 15:21, Σίμων ὁ Κυρηναῖος τὴν Μ. Παρασκευὴν ἐπέστρεφεν ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ· ἀλλ' ἂν ἡ Παρασκευὴ ἐκείνη ἦτο παρ' Ἑβραίοις πασχάλιος, πῶς ἦτο ἐργάσιμος; Κατὰ τὸν αὐτὸν Μάρκον 15:45 ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ ἀγοράζει τὴν Παρασκευὴν σινδόνα· ἀλλ' ἂν τὰ καταστήματα ἦσαν ἀνοικτά, τίνα πλείονον λόγον θέλομεν περὶ τοῦ ὅτι τὸ ἐβραϊκὸν Πάσχα δὲν συνέπιπτε κατ' ἐκείνην τὴν Παρασκευήν; Αἱ ἀντιθέσεις ἄρα εἶναι φαινομενικαί, ὁ δὲ Σωτὴρ φαγὼν τὸ Δεῖπνόν Του τὴν Πέμπτην, μετ' ἐνζύμου ἄρτου το ἔφαγε». Βλ. Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ, 2η ἐκδ., ἐκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1987, σελ. 309.

[10] Β. Μ. Βέλλα, Εβραϊκὴ Αρχαιολογία, ἐκδ. Αποστολικὴ Διακονία, Αθήνα 1984, σελ. 212.

[11] Περὶ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, PG 155, 272BC: «καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο μάρτυς, οὐ τὴν ἡμέραν εἶναι διδάσκον τῶν ἀζύμων, ὅτε ἑαυτὸν ἱερούργησεν ὁ Χριστὸς ἀλλὰ πρὸ τῶν ἀζύμων ἦν. «Πρὸ δὲ τῆς ἐορτῆς φησί, τοῦ Πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς». Καὶ τὴν θυσίαν παρέδωκεν, ὅτε ἐποίησε τὸν δεῖπνον. Τότε δὲ καὶ τὰ τοῦ

νιπτῆρος ἐτέλεσε. Καὶ πρὸ τοῦ Πάσχα ταῦτα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἦν. Ὅρα δὲ τί φησι καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πάθους. «Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ’ ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα» . Καὶ ἐν τῇ σταυρώσει πάλιν, «Ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν» φησὶν, «ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου» . Καὶ ἀφ’ ὧν τὸ Εὐαγγέλιον αὐθις λέγει, «Ἐλαβεν ἄρτον.». Καὶ οὐκ ἄζυμον προστίθησι. Καὶ ὁ δὲ ἔφη ὁ Κύριος «Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ’ ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν» , ἀριδηλότατα διδάσκει. Οὐ γὰρ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἐπεθύμει, ὃ πολλάκις ἦν τετελεκώς. Καὶ τὴν σκιὰν ἦλθε παύσων. Λοιπὸν εἶπερ καὶ τὸ νομικὸν ἐκτετέλεκεν, ἐποίησε πρότερον. Ὑστερον δὲ παρέδωκε τὸ αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο ἦν ἐπιθυμῶν παραδοῦναι πρὸ τοῦ παθεῖν ἵνα μένη μεθ’ ἡμῶν, ἵνα ἀληθὲς ᾖ ὅπερ ἔφησεν, «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ» . Διὸ καὶ οὐ τὰ νομικὰ πάντα ἐν τῷ δείπνῳ ἐκείνῳ ἦν ἐκπληρῶν· ἀλλὰ καὶ νιπτῆρα ἐτέλεσε, καὶ ἀνακείμενος ἦν, καὶ οὐχ ὅπτα μόνον κρέα ἔχων, ἀλλὰ καὶ τρυβλίον ἐν ᾧ ἔβαψεν ὁ Ἰούδας. Ὡστε οὔτε καιρὸς ἦν τοῦ τῶν Ἰουδαίων Πάσχα, καὶ οὐ τὸ Ἰουδαϊκὸν τότε μόνον ἐτέλεσεν, ἀλλὰ μάλιστα τὸ οἰκεῖον, περὶ οὗ καὶ ἔλεγε, «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν».

[12] Ο ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός υπογραμμίζει ὅτι πρὶν καὶ μετὰ τὴν εορτὴ τῶν αζύμων δὲν χρησιμοποιοῦνταν ἄζυμα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Βλ., Περὶ τῶν Ἀζύμων, PG 95, 396B: «Ἀζύμων οὖν μὴ ὄντων πρὸ τῆς εορτῆς αζύμων ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ».

(Συνεχίζεται)

Πηγή: pemptousia.gr